

Айконімы апелятыўнага паходжання (Столінскі раён, Брэсцкая вобласць)

Аліева Айгюн Суліко кызы, 3 курс,
факультэт беларускай і рускай філалогіі,
навуک. кір. – канд. філал. навук, дацэнт Н.П. Лобань

1. Цікавасць да гісторыі Радзімы, свайго народа ўласціва кожнаму чалавеку. Кожны з нас вырастае на спадчыне, у якой канцэнтраваны векавы вопыт, светапогляд і духоўнае багацце народа.

2. Геаграфічная назва – гэта не толькі адрасны знак, гэта – неад’емная частка нашай спадчыны, своеасаблівы помнік нашай гісторыі.

3. Айконімы Столінскага раёна Брэсцкай вобласці (86 адзінак) паводле паходжання падзяляюцца на некалькі груп: 1/ айконімы апелятыўнага паходжання (суадносныя з назвамі прыродна-геаграфічных асаблівасцей мясцовасці; з назвамі зямельных участкаў; з назвамі вынікаў чалавечай дзейнасці); 2/ айконімы антрапанімічнага паходжання (айконімы, утвораныя ад уласных асабовых кананічных імён і ад апелятыўных найменняў); 3/ айконімы гідранімічнага паходжання (айконімы, што дубліруюць гідронімы; айконімы адгідранімічнага паходжання).

4. Сярод айконімаў апелятыўнага паходжання вылучаюцца тры групы. У межах першай групы “Айконімы, суадносныя з назвамі прыродна-геаграфічных асаблівасцей мясцовасці” (50 айконімаў, 52 населеныя пункты) вызначаецца 6 ЛСГ: айконімы, суадносныя з найменнямі рэльефа; з назвамі, якія абазначаюць якасць глебы і асаблівасці паверхні зямлі; з назвамі лясных масіваў; з назвамі раслін; з назвамі прадстаўнікоў фаўны і адгідранімічныя ўтварэнні. Так, у аснове айконіма *Камарнікі* ляжыць лексема *камарнік*. Ад іран. або цюркск. *камар*, *кемар* – схіл, выступ, бераг, абрыў. Параўн.: у азербайдж. мове можна пачуць *кемара гіт*, што значыць ‘падыдзі да берага’. Не адмаўляецца і сувязь са славянскім прозвішчам *Комар*, са спалучэннем *камарынае месца*. Назва населенага пункта *Копані* суадносіцца з лексемай *копань*. Беларускае рэгіянальнае *копань*, *копанка* – ‘выкапаная сажалка’, рускае *копань* тое ж, рускае рэгіянальнае – ‘яма, у якой мочаць пяньку’, магчыма, ад прозвішча *Копань*. Лексема *бор* ляжыць у аснове 6 айконімаў: *Бор-Дубенец*, *Відзібор*, *Відзіборац*, *Люты Бор*, *Новы Бор*, *Стружбарок*. Слова *бор* мае значэнне ‘стары густы сасновы лес’. Аднак беларускія этымалагі адзначаюць іншае значэнне слова – ‘хваёвае дрэва, дрэва з іголкамі’. Этымалогія айконіма *Бор-Дубенец* да канца яшчэ не высветлена. Можна толькі меркаваць, што аснова *дубенец* характарызуе аснову *бор*, указвае на тое, якія дрэвы тут растуць, але гэтаму супярэчыць значэнне асновы *бор* ‘стары густы сасновы лес’. Да другой групы “Айконімы, суадносныя з назвамі зямельных участкаў” (12 айконімаў, 13 населеных пунктаў) адносіцца, напрыклад, айконім *Востраў*. Старажытнабеларускае *островь* ‘зямельны ўчастак, які выдзяляецца па якому-н. прыроднаму прызнаку (сухое месца, поле, лес або сенажаць сярод балота; частак лесу з адной або пераважнай пародай дрэў)’, ‘зямельны ўчастак, які ляжыць за

межамі асноўнага ўладання?; беларускае *востраў* ‘сухое месца сярод вады’, беларускае рэгіянальнае – ‘сухое месца на балоце’, ‘лясок сярод поля’; мясцовае – ‘круглая ўзвышаная мясцовасць’. Трэцяя група “Айконімы, суадносныя з назвамі вынікаў чалавечай дзейнасці” (30 айконімаў, 30 населеных пунктаў) уключае 3 ЛСГ: айконімы, суадносныя з назвамі тыпаў і частак паселішчаў, месцаў пахавання; з назвамі будынкаў, збудаванняў; з назвамі месцаў часовага гаспадарчага выкарыстання, прыладаў працы, заняткаў. Так, лексема *стол* лягла ў аснову назвы раённага цэнтра *Столін*. В. Жучкевіч лічыць, што назва горада паходзіць ад славянскага *стол* (*стольны, сталічны*) (адсюль і *сталіца*). Так у старажытнасці называлі галоўны маёнтак буйных феадалаў. Горад з’яўляўся галоўнай сядзібай удзельнага Пагарынскага княства і меў назву *Столны*. Але В. Жучкевіч выказвае думку, што фармант *-ін-* дае падставу меркаваць аб патранімічным паходжанні слова (ад прозвішча першапасаўленца). Лексема *рыбнік* ляжыць у аснове назвы айконіма *Рыбнікі*. Мясцовае *рыбнік* – ‘месца, дзе разводзіцца рыба – рыбгаспадарка’. ТСБЛМ падае іншае значэнне – ‘спецыяліст па рыбалоўству; работнік рыбных промыслаў’.

5. Айконімы апелятыўнага паходжання (76%) ва ўтваральнай аснове нясуць інфармацыю аб прыродна-геаграфічных умовах жыцця чалавека, аб сувязі прыродна-геаграфічных аб’ектаў з практычнай дзейнасцю чалавека, аб сістэме і характары земляробства, аб лясных, рачных і інш. промыслах старажытных насельнікаў, аб розных відах прамысловасці, аб тыпах пасялення, пабудовах і збудаваннях гаспадарчага і грамадскага прызначэння.

6. Айканімія, з’яўляючыся натуральным прадуктам моўнай дзейнасці чалавечага грамадства, параджэннем канкрэтных гістарычных умоў, аб’ектыўна адлюстроўвае працэс і ўмовы свайго ўзнікнення, знаходзіцца ў непарыўнай сувязі з фактамі географіі і гісторыі. Беларуская айканімія ўзыходзіць да розных перыядаў гісторыі народа-стваральніка. У ёй адлюстроўваюцца моўныя асаблівасці не адной эпохі, а многіх; айканімія непасрэдна звязана з фактамі гісторыі мовы.

7. Працэс утварэння айконімаў – вынік узаемадзеяння двух фактараў: унутранага (лінгвістычнага) і знешняга (экстралінгвістычнага). Айконімы падпадаюць пад уздзеянне гэтых фактараў як у момант стварэння, так і ў перыяд функцыянавання.

Літаратура

1. Адамовіч, Я. Мікратапанімічныя назвы / Я.Адамовіч. – Мінск, 1971.
2. Жучкевіч, В.А. Происхождение географических названий (топонимика) Белоруссии / В.А. Жучкевич. – Минск, 1961.
3. Лемцюгова, В.П. Беларуская айканімія. Лінгвістычны аналіз назваў населеных пунктаў Мінскай вобласці / В.П. Лемцюгова. – Мінск, 1970.
4. Радзіваноўская, Н.А. Айконімы, суадносныя з назвамі расліннага свету: структура, утварэнне, пашырэнне: дыс. ... канд. філал. навук: 10.02.01 / Н.А. Радзіваноўская. – Мінск, 2003.

